

skem shodu v Št. Mihoru“, o katerem piše M. Majar: . . . Poslednič smo podpisali vsi pričujoči zapisnik. Popred ko k obljedi gremo, je še rekel p. n. g. Rudmaš, — hočem še jedno prigodbo povedati: „Neki pošten kmet pride v gostilnico, se vsede k mizi, kjer je že nekaj gospode južinalo, si ukaže prinesiti tudi južino, se pokriža in obmoli pred jedjo po svojej navadi, ravno tako po jedi spet obmoli in se pokriža. Posmehovaje mu reče jeden gospodec: Ali pri vas vsi tako molijo pri jedi kakor ti? Kadar k tem svojim ljudem prideš, reci, da jih pozdravim. Kmetič odgovori: To ne smem. Naši ljudi bi me debelo in gerdo gledali, ako bi jih od nekoga pozdraviti hotel, ki ne moli pred jedjo in po jedi. Pri nas taki ne sedé pri mizi, temoč so le v hlevčičih (svinskih). Se malo prikloni rekoč: „Zdravi ostanite gospod!“ in odide. V nekterih krajih, reče dalje g. svetovavec, opuščajo molitve pred jedjo in po jedi; mi to staro in lepo navado podpirajmo in kjerkoli jeden izmed nas zavzmlje pri kakoj gostiji prvo mesto, naj glasno obmoli pred jedjo in po jedi. To je g. Rudmaš tudi sadaj storil. Bili smo pri gostiji prav židane volje, pelo se je po nemško, po slovensko in še po italiansko smo jo skusili itd. (Slov. Prijatelj 1856 str. 130).“

Čisti znesek vseh spisov je Rudmaš odločil za pomnoženje svoje ustanove za podporo šolskih pripravnikov. — Celjani so ga bili izvolili za svojega častnega meščana; Lavantinsko knezoškofijstvo za škofijskega duhovnega svetovavca; Teržičani za srenjskega svetovavca, kajti silno se je trudil kot vodja teržičkih šol za povzdigo in pomnoženje ljudskih šol in za potrebne poprave v šolskem poduku. Gl. v Slovenski Koledi za l. 1859: Simon Rudmaš, c. k. šolski svetovavec in nadzornik ljudskih šol na Koroškem (str. 110—116). — „V obhoji je bil sama prijaznost in dobrota; vse, kar je zamogel, je razdelil med uboge; posebno pa je podpiral šolske pripravnike, da bi si iz njih priredil čedalje več sposobnih učiteljev za ljudske šole. Z Rudmašem je padel močen steber narodnosti naše na Koroškem; v njem so zgubile šole in ubogi učitelji svojega naj skerbnjšega varha in naj boljšega očeta. Naj mu sveti večna luč (Glasnik Slov. 1858. 2 zv. str. 37)!

Slomšek kot pedagog.

(Dalje.)

Poglejmo zdaj, kako in v kakšnem redu je Slomšek spisoval šolske knjige. Naj potrebnejša šolska knjiga je abecednik. Užé l. 1833., ko je Slomšek v počitnicah potoval po slovenskem Štajeru, pečal se je v družbi s slovečim slovenskim pisateljem Murkotom (bil je takrat še bogoslovec), da popravita tako zvaní „Namenbüchlein“, menda slovensko-nemški. Kot vneti šolski nadzornik bil bi Slomšek gotovo rad spisal že to in uno potrebno slovensko šolsko knjigo, ako bi mu bilo dovoljeno, da bi jo bil rabil v šoli. Ker mu pa ni kazalo pisati šolskih knjig za vsakdanje šole, sestavil je pa za nedeljske šole, za rabo učiteljem in za privatno učenje knjigo, s katero si je pridobil neizmerno veliko slavo in zaslugo. Ta, že večkrat omenjena knjiga je izišla v prvem natisu l. 1842., v drugem l. 1848. in v tretjem natisu l. 1857. Kosar imenuje to delo krono vseh Slomškovih literarnih proizvodov. Knjiga je tako zaslovela, da so celó v daljni Moskvi osemdeset iztisov naročili. Prvega natisa naslov se tako glasi: „Blaže in Nežica v nedeljski šoli. Učiteljam in učencam za poskušnjo spisal Anton Slomšek, Vozeniški fajmošter. V Celji 1842. Natisk in papir od Andreja Lajkama naslednikov v Gradci“. Vel. 8m. l. — XVI. in str. 270. Kakor razvidimo iz Lendovšekove bibliografije, bila je prva učna knjiga za vsakdanje šole „Mali Blaže v prvi šoli“. Začela se je menda rabiti l. 1850., koj potem, ko je bilo ministerstvo zaúkazalo Štajerski guberniji, da se v

slovenskih okrajih mora poučevati v deželnem, to je v domačem jeziku. Ta naredba je bila povod, da je Slomšek v letih 1852. in 1853. spisal sledeče nemške in čisto slovensko-šolske knjige:

Prišla je na svetlo: 1. „Nemška slovnica za slovenske šole. Na Dunaji, 1852. V zalogi c. kr. bukvarnice za šole, pri sv. Ani v Janezovih ulicah“. 8°, str. 123. (Prim. Kosar A. M. Sl. str. 251: „Er selbst schrieb für diese gemischten Schulen eine vergleichende slovenisch-deutsche Grammatik.“) — Natis l. 1852., katerega sem v rokah imel*), je menda prvi. Kratek uvod pisatelj pred začetkom slovnice se glasi: „Nemška slovnica uči nemški jezik prav govoriti in prav pisati. Nemška slovnica ima tedaj dva dela: Nauk, nemški jezik prav govoriti in nauk, nemški jezik prav pisati. Prvi del, kateri uči nemški jezik prav govoriti, mora učiti, kako se besede izpreminjajo: razlikovanje besed (Wortforschung) in kako se mej seboj vežejo, da se razume, kar se govori: vezanje besed (Wortfügung). Nauk, nemški jezik prav pisati se imenuje pravopis.“ Tudi malemu berilu za slovensko-nemške šole (br. 45.) je pridjana kratka slovnica: „Vaja slovensko in nemško besedo prav govoriti in pisati.“ Str. 176—235. 2. „Mali Katekizem za prvošolce. Na Dunaji. V c. kr. založbi šolskih bukev“. 8°, str. 44. (Ta katekizem se sploh imenuje Slomščekov. V Kosarjevem A. M. Sl., str. 253 se bere: . . . „in einer Einlage an das Unt.-Ministerium vom 15. Juni 1852 lesen wir: dass die Religionslehre nicht als Mittel zum Sprachstudium, wie es leider nur zu häufig bisher geschah, zu misbrauchen sei, sondern die Schulchristenlehren in jener Sprache zu behandeln seien, in der die Vorträge in der Kirche zu geschehen pflegen; es erscheine sonach eine Wiederauflage der bisher üblichen slovenisch-deutschen Katechismen ganz überflüssig; für die Verfassung slovenischer Katechismen aber werde er Sorge tragen.“ — 3. „Abecednik za slovensko-nemške šole.“ 8°, str. 103. (v slovenski in nemški besedi). 4. „Malo berilo za slovensko-nemške šole“. 8°, str. 239. (v slovenski in nemški besedi). 5. „Veliko Berilo za slovensko-nemške šole“. 8°, str. 445. (v slovenski in nemški besedi). 6. „Abecednik za slovenske šole. Na Dunaji v zalogi c. kr. bukvarnice za šole“. Natis, katerega imamo, je od l. 1862. in šteje 8°, 86 str. 7. „Malo berilo za prvošolce. Na Dunaji. V zalogi c. kr. bukvarnice za šole“. Natis, katerega sem videl, je od l. 1854. in šteje 8°, str. 160. 8. „Veliko berilo in Pogovorilo za vajo učencev drugega odreda. V Beču. 1855. Troškom c. kr. prodavnice šolskih knjig“. Natis, leta 1855. šteje 8°, 267 str. 9. „Ponovilo potrebnih naukov za nedeljske šole na kmetih. V Beču l. 1854. Troškom c. kr. administracije za razprodaj šolskih knjig, v Janezovih ulicah“. 8°, str. I—IV. in 742. (Predgovor str. I—IV. z naslovom: „Opomemba“ ima polni podpis: Slomšek. V Kosarjevem A. M. Sl. str. 251 se bere, kar je Slomšek sam pisal o tem delu: „Es war mein Bemühen, die besten Kräfte meiner Umgebung zur Abfassung dieses Lehrbuches zu gewinnen, denselben den Stoff, wie auch die Form anzuzeigen, die gelieferten Aufsätze mit Aufmerksamkeit durchzusehen und auszuschneiden. Demnach dürfte dieses „Ponovilo“ nicht nur eine Wiederholung des Schulunterrichtes in einem für das vorgerücktere Alter passenden Maszstabe, sondern auch ein brauchbares Hausbuch für die der Schule entwachsene Jugend mit einer entschiedenen Richtung auf das praktische Leben werden.“ — G. Matija Majar imenuje to knjigo pravo „enciklopedijo za slovensko ljudstvo“. V poznejših natisih razdelila se je vsa knjiga v tri manjše. Pervi del: Zgodovina sv. vere. Str. I—VI. in 183. Drugi del: Navod nabožnega življenja in lepega zadržanja. Spisovanje listov. Str. 158. Tretji del: Vodba modrega kmetovanja. Vinoreja. Str. 185. — Zemljepis str. 656—716 in Ljubezen do domovine str. 717—737 se pa v tem natisu ne nahaja. (Dalje prih.)

*) Lendovšek.